

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Příroda chce méně peněz

Čeští ekologové přicházejí s radou, jak by stát mohl na jejich oboru finančně ušetřit a příroda získat.

Pro přírodu je někdy lepší, když se člověk méně snaží, dokládá v časopisu Journal of Applied Ecology skupina českých odborníků.

Skupina deseti vědců ze sedmi českých univerzitních, akademických a muzejních pracovišť zveřejnila výsledky sledování živočichů a rostlin v opuštěných kamenolomech v oblasti Českého krasu. »Dlouho víme, že z hlediska druhové pestrosti jsou to klíčové oblasti,« říká hlavní autor studie Robert Tropek z Entomologického ústavu AV ČR a Přírodovědecké fakulty Jihočeské univerzity.

Není ale lom jako lom. Některý člověk opustil v podstatě beze snahy o nápravu škod, jiné naopak prošly takzvanou technickou rekultivací. Těžká technika zarovnávala terén a dovezla půdu, na kterou byly vysazeny vybrané byliny či dřeviny.

Vědci vybrali deset těchto lokalit – pět rekultivovaných, pět opuštěných – a pustili se do mravenčí práce sčítání života v těchto oblastech. Dvojice míst byly vybrány tak, aby šlo o lokality opuštěné přibližně ve stejné době a ležící blízko sebe.

Položky z červených seznamů

»Chtěli jsme vyplnit jistou mezeru ve vědeckém bádání,« vysvětluje Robert Tropek. Řada studií ukazuje, že na místech, o něž se člověk nestaral, se lépe daří druhům, které jinde z přírody mizí. Všechny ale byly úzce zaměřeny na jednu skupinu rostlin či živočichů. Čeští vědci se proto rozhodli pro-

vést první komplexní sčítání (téměř) všeho živého na vybraných místech.

»V nerektivovaných i rektivovaných oblastech žije přibližně stejný počet druhů, ale v jejich ochrannářském významu je ohromný rozdíl,« říká Robert Tropek.

V rektivované krajině žily stejné druhy rostlin a bezobratlých živočichů jako v zemědělské krajině. V přirozeně zarůstajících lomech však bylo až deset procent druhů zapsáno v červených seznamech. »To je číslo, jakého často nedosáhnete ani v rezervacích, a v běžné krajině nikdy,« tvrdí vědec.

1,5 miliardy korun

Přibližně tolik má stát zaplatit za obnovu uhelných hald na Kladensku.

Stará neúčinná pravda

»Výsledky jen znovu potvrzují stanovisko většiny biologů, ekologů i krajinářských ekologů,« říká Tomáš Gremlica, ředitel Ústavu pro ekopolitiku.

Přesto se přirozené obnově těžebních oblastí věnuje málo pozornosti. »Přitom tu jde ruku v ruce ochrana přírody a úspora peněz,« kroučí hlavou Gremlica. Výsledkem technické rekultivace bývá podle odborníků z hlediska ekologie zcela bezcenný »anglický park«.

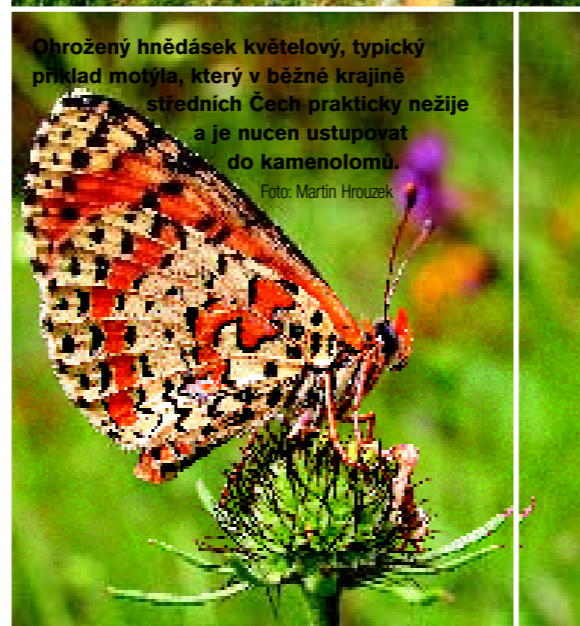
Celkem 250 biologů a ekologů v roce 2008 podepsalo petici, která žádá zvýšení podílu přirozené obnovy na probíhajících a připravovaných rekultivacích.

»Pro takto rektivovanou krajinu není často žádné využití,« říká Robert Tropek. »Velká část zemědělské půdy leží ladem a míra zalesnění České republiky je nejvyšší prakticky od příchodu člověka,« tvrdí.

Životodárné kamenolomy

» Čeští vědci v unikátním výzkumu sledovali výskyt živočichů a rostlin v opuštěných kamenolomech.

» Na místech, o která se člověk nestaral, se lépe daří druhům, které jinde z přírody mizí.

Ohrožený hnědásek květelový, typický příklad motýla, který v běžné krajině středních Čech prakticky nežije a je nucen ustupovat do kamenolomů. Foto: Martin Hrouzek

Drtivá většina lesů je přitom hospodářských a společností, jaká vznikají v opuštěných těžebních prostorách, je bolestně málo. Kdy jindy bychom tehdy mohli nechat přírodě trochu prostoru než v době, kdy půdu nutně nepotřebujeme, ptají se odborníci.

Kladno za miliardu

Nejde přitom jenom o pár kamenolomů uprostřed Českého krasu. Robert Tropek se spolu s kolegy v posledních letech věnoval uhelným haldám na Kladensku.

Údaje z tamních sledování sice ještě nejsou plně zpracované, ale trend je podobný. »Na haldách žijí ohrožené druhy, které jinde na Kladensku nenajdete,« shrnuje Robert Tropek.

V současné době už ale podle něj probíhá nebo je připravena technická rekultivace téměř všech hald, na kterých výzkum probíhal. Celkem má obnova kladenských hald stát přijít na přibližně 1,5 miliardy korun.

V celostátním měřítku jde o mnohem více. V letech 2002 a 2003 vláda rozhodla, že se stát bude podílet na odstranění ekologických následků těžby uhlí. Na tyto účely postupně

vydal a ještě vydá přes 35 miliard korun. Další miliardy poskytnou těžáři, které pro tyto účely musejí ze zákona vytvářet rezervní fondy.

Těžební činností bylo přitom v České republice podle údajů České geologické služby – Geofondu dotčeno asi 60 tisíc hektarů.

Výsledkem technické rekultivace bývá z hlediska ekologie zcela bezcenná krajina, kterou lze přirovnat k anglickému parku.

Z toho je dnes rekultivována přibližně třetina. Náklady na jeden hektar rekultivace se pohybují od 900 tisíc až do dvou milionů korun.

Za méně peněz více muziky?

Odborníci jsou toho názoru, že významná část takových prostředků by se dala ušetřit. »Stačí, abychom jako například v Německu měli předpis, že se patnáct procent území má nechat přirozeně zarůstat,« říká Robert Tropek.

Vědci ve studii také naznačují, že procento by často mohlo být podstatně vyšší.

Někde se samozřejmě zasáhnout musí. Například tam, kde hrozí nebezpečí velké eroze nebo ohrožení okolí toxickými materiály. »Taková území ale nepochoybně tvoří méně než deset procent celkového těžbou narušeného území,« tvrdí Robert Tropek.

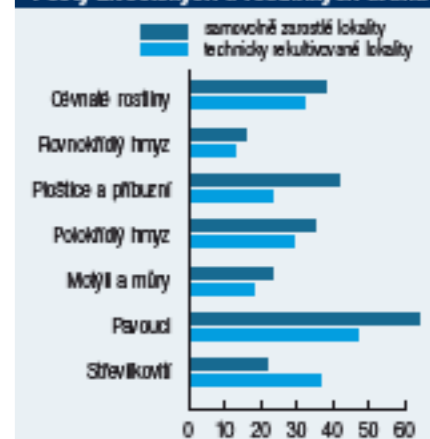
Jinde zase mohou být ve hře důležité ekonomické zájmy. A těžáři také připomínají, že v některých případech pracují de facto na cizí půdě a musejí ji uvést do stavu požadovaného majitelem. Na řadě míst by ale stačilo nechat hlavní slovo levně pracující přírodě.

Nečekané spojení

»V poslední době se ale začínáme shodovat s některými těžařskými firmami,« říká Tomáš Gremlica. Potvrzuje to i vyjádření Těžební unie, která podpořila petici odborníků k rekultivacím.

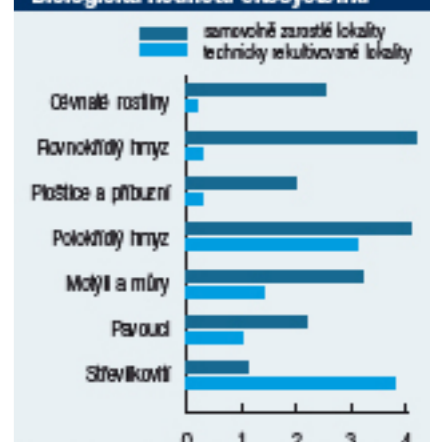
Je to proto, že v posledních 20 letech se přístup těžařů k této otázce změnil, říká ředitelka unie Milena Šandová. »Samozřejmě jsou přirozené rekultivace levnější, ale těža-

Počty živočišných a rostlinných druhů

Zdroj: Tropek et al.

Biologická hodnota ekosystému

Poznámka: Kvalitativní vyhodnocení podle zastoupení druhů zapsaných v červených seznamech.

Zdroj: Tropek et al.

ři také už nechtějí, aby po nich zůstala zničená krajina.»

Proč tedy přirozená obnova těžebních prostorů nedostává více příležitosti? Rozhoduje několik faktorů, míní oslovení.

Jedním jsou patrně již zmiňované představy o podobě české krajiny a využití půdy. Další jsou administrativní. Na půdě, která byla před desetiletími vyňata z půdního fondu, si zákon žádá její znovuobnovu. »Někdy jsou jednání s úřady velmi obtížná. Záleží na dané osobě, jaké má skutečné znalosti ekologie,« říká Milena Šandová.

V neposlední řadě jsou rekultivace také dobrý byznys. Uvědomila si to například firma Czech Coal Services (součást skupiny Czech Coal, člena Těžební unie). Technické rekultivace provádí její dceřiná společnost Rekultivace.

V roce 2008 se základní kapitál Rekultivace snížil o 130 milionů korun z důvodu přebytku vlastních zdrojů, uvádí výroční zpráva za rok 2008. Částka byla vyplacena jedinému akcionáři, Czech Coal Services.

Matouš Láznovský

Kolik stojí rekultivace

- » V ČR je těžební činností poškozeno asi 60 tisíc hektarů půdy.
- » Zrektivováno je zatím více než 20 tisíc hektarů.
- » Ze státního rozpočtu na odstranění těchto škod šlo nebo podle plánů půjde více než 35 miliard korun.
- » Cena za technickou rekultivaci se pohybuje přibližně od 900 tisíc až do dvou milionů korun za hektar.

Rekultivovaný odval lomu Hvízdalka. Foto: Marian Trník